

Шоста міжнародна конференція «Бібліотеки та асоціації в мінливому світі: нові технології й нові форми співробітництва»

7-11 червня 1999 р. у м.Судаку (Автономна Республіка Крим, Україна) в рамках заходів IFLA відбулася Шоста міжнародна конференція «Бібліотеки та асоціації в мінливому світі: нові технології й нові форми співробітництва». Головним організатором конференції виступила Державна публічна науково-технічна бібліотека (ДПНТБ) Росії, оргкомітет очолив перший заступник директора Яків Шрайберг. У роботі форуму взяло участь понад 800 фахівців із 30 країн, які зробили більше 300 доповідей і повідомлень.

На офіційному відкритті конференції було зачитано вітального листа, надісланого Президентом України Леонідом Кучмою. З побажаннями плідної праці виступили перший заступник голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим Б.Дейч, міністр культури АР Крим М.Голубєв і міський голова (мер) Судака А.Клавкін.

На пленарному засіданні начальник відділу інформаційно-бібліотечних технологій Міністерства культури й мистецтв України Тетяна Прокошева та начальник управління бібліотек, науки й інформатизації Міністерства культури Російської Федерації Є.Кузьмін поінформували про сучасний стан і перспективи розвитку бібліотечної справи відповідно в Україні й Росії.

Доповідачі наголосили, що, попри всі негаразди сьогодення, має місце феномен зростання відвідувань бібліотек і збільшення книговидачі. Це свідчить про соціальну необхідність книгозбірень, зростання їх ролі в суспільстві. Водночас приріст асигнувань у бібліотечну сферу неадекватний інфляційним процесам, що негативно

впливають насамперед на повноту комплектування. Як магістральні напрями розвитку бібліотечної справи в мінливому світі Т.Прокошева і Є.Кузьмін визначили впровадження нових інформаційних технологій та нових (передусім корпоративних) форм взаємодії бібліотек, які сприяють досягненню якісно нового рівня реалізації ними своїх соціальних функцій і включенню інформаційної інфраструктури наших держав у світовий інформаційний простір.

Окрасою пленарного засідання, присвяченого 200-річчю від дня народження О.С.Пушкіна, стала доповідь завкафедрою Московського державного університету культури Ю.Столярова «Бібліотека, Пушкін, любов». Відзначимо, що пушкінська тема неодноразово впливала і в інших заходах конференції. Так, Ірина Поляка (Національна парламентська бібліотека України) поінформувала про створений до ювілею поета CD-ROM «Пушкін і Україна», а Московська міська ділова бібліотека презентувала CD-ROM «А.С.Пушкін. Полное собрание сочинений».

Міжнародні конференції «Бібліотеки та асоціації в мінливому світі: нові технології й нові форми співробітництва» мають усталений перелік заходів (секцій, семінарів, круглих столів). Однак інформатизація суспільства зумовила появу нової секції «Електронні бібліотеки». Кількість доповідей на ній була порівняно незначною. Про їх характер можна судити, наприклад, за назвою доповіді керівника Міжвідомчої робочої групи з розробки програми «Електронні бібліотеки Росії» Я.Шрайберга «На шляху до створення концепції Національної електронної бібліотеки». Тема свідчить про початковий етап цього напрямку розвитку книгозбірень Росії, що в перспективі має стати головним. Але дискусія, розгорнута на секції, була чи не найживішою. Підкреслимо: сьогодні українські фахівці випереджають своїх російських колег у галузі формування електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів. *Так, у НБУВ уже існує електронна бібліотека авторефератів дисертацій з фондом понад тисячу документів; Центральна наукова сільськогосподарська бібліотека Української академії аграрних наук розробила проект «Інформаційна мережа електронних сільськогосподарських бібліотек України», котрий позитивно оцінено міжнарод-*

ними експертами; в електронній бібліотеці Одеського державного політехнічного університету відбуваються наукові праці його викладачів і аспірантів.

Актуальність проблематики формування електронних інформаційно-бібліотечних ресурсів та підвищена увага до цього напрямку інформатизації всіх учасників конференції втілилися в намірі створити Міжнародну асоціацію електронних бібліотек. Її співзасновниками мають виступити: з боку Росії - ДПНТБ, з боку України - НБУВ.

Особливу зацікавленість учасників конференції викликали взаємодоповнюючі доповіді Я.Шрайберга, М.Каленова (Бібліотека з природничих наук, Російська академія наук) про стан і перспективи розвитку Російського центру корпоративної каталогізації (РЦКК) та його трансформацію в он-лайнний бібліотечний центр. Результати півторарічного кооперативного опрацювання поточних надходжень до сукупного фонду провідних російських бібліотек свідчать не про зменшення трудовитрат на каталогізацію, а про надання їх користувачам якісно нових сервісних послуг, які полягають у встановленні наявності й місцезнаходження потрібного їм документа у зведеному електронному каталозі та наступному замовленні й отриманні цього документа по комп'ютерних мережах.

Не менш цікавою була і доповідь О.Віслога (Російська державна бібліотека, Москва) про проект створення РДБ та Національною (Санкт-Петербург) бібліотекою й Книжковою палатою (Москва) Російського центру точної національної бібліографії з поданням його ресурсів на Internet-серверах усіх учасників проекту. Бібліографічні записи в згаданому центрі матимуть більшу повноту і якість, ніж у РЦКК, але відбиватимуть лише обов'язковий примірник документів.

Заслуговує на увагу проект створення «Публічних центрів правової інформації» як нової форми співпраці бібліотек РФ з державними та неурядовими організаціями. Реалізацію задуму покладено на Федеральне агентство урядового зв'язку й інформації при президентові Росії. Проект передбачає надання ряду загальнодоступних бібліотек у всіх регіонах РФ комп'ютерно-телекомунікаційних засобів для створення і підтримки в актуальному стані банків нормативних актів цієї країни.

У нас загальнодоступні он-лайнні правові бібліотеки встановлено на Internet-серверах Верховної Ради й фірми «Ліга». Остання надає свої ресурси для використання і безпосередньо в бібліотеках. Однак державної підтримки програма правової інформатизації в нашій країні все ж не має.

Змістовною на конференції була група доповідей, присвячених комплектуванню бібліотечних фондів. Її можна назвати «парадом передлатних агентств». Проте викликає занепокоєння намагання зарубіжних партнерів надавати бібліотекам України замість документів «пільговий» телекомунікаційний доступ до банків даних, розташованих поза межами нашої держави.

Конференція показала активність робіт у галузі інформатизації в дитячих бібліотеках України і сільськогосподарських книгозбірнях Білорусі.

Підвищений інтерес, зокрема, викликала виїзна сесія семінару «Діти та Internet», проведена в приміщенні кримськотатарської школи I-III ступеня, на якій однією з основних була доповідь Наталії Дзюби (ДБУ для дітей, Київ) «Web-сайт дитячої бібліотеки: якою їй бути?». Про успіхи сільськогосподарських бібліотек Білорусії може свідчити розробка «Web-навігатора БілСГБ з галузевих Web-ресурсів», про яку повідомив В.Голубєв (ЦНСГБ, Мінськ).

Констатуючи досягнення російських бібліотек, потрібно сказати про розгортання в них робіт з ретроспективної конверсії карткових каталогів у електронні.

Доповіді й обговорення питань форматного і лінгвістичного забезпечення автоматизованих інформаційних систем бібліотек мали суттєву відмінність.

Українські та російські фахівці обрали як основу форматів бібліографічних записів міжнародний комунікативний формат UNIMARC і розробили на його базі відповідні нормативні та методичні матеріали. Новим стало лише доповнення цього формату полями, в яких описуються електронні документи. У галузі ж лінгвістичного забезпечення бібліотечно-інформаційних систем єдність поглядів відсутня. Доповідачі з російських бібліотек пропагували і УДК, і ББК, і систему класифікації Д'юї. Більшість же присутніх, позитивно оцінюючи всі класифікаційні системи, дотримувалися думки, що зміна системи класифікації документів для великих бібліотек практично неможли-

ва, оскільки потребує суттєвих додаткових витрат. Тому виваженою вважається позиція українських фахівців, які розвивають наявні класифікаційні схеми, а не виступають за перехід до нових. Цьому, зокрема, було присвячено доповідь Тамари Вілегжаніної (НПБУ), в якій вона поділилася досвідом створення словника предметних рубрик.

Під час роботи конференції працювала постійно діюча виставка «Бібліотечні системи, інформаційна і видавнича продукція». На ній було представлено російські програмні системи ИРБИС (ДПНТБ), АС-Библиотека-2 (Головний інформаційно-обчислювальний центр Міністерства культури РФ), Библиотека 5.0 (ВАО «Библиотечна комп'ютерна мережа»), МАРК (ИнформСистема) та ізраїльська система Alerh 500 (фірма ExLibris). Остання, незважаючи на широкі функціональні можливості, не викликала резонансу. Російські фахівці обрали курс на створення національних програмних продуктів для інформатизації бібліотек і послідовно втілюють його в життя.

Учасники конференції мали нагоду привітати працівників Республіканської кримськотатарської бібліотеки ім.І.Гаспринського зі значною подією - завершенням реставрації будівлі книгозбірні, що є пам'яткою архітектури XVI - XIX ст.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. НБУВ сьогодні є лідером серед бібліотек на території колишнього СРСР у галузі створення електронних наукових бібліотек. Перебуваючи в складі НАН України як її головне інформаційне сховище, Бібліотека має можливості для закріплення свого лідерства. Основною передумовою для цього є ініціювання постанови Президії НАН України про передачу НБУВ загальнодоступних електронних матеріалів установ Академії для створення «Електронної наукової бібліотеки НАН України».

2. З двох російських проектів корпоративних бібліотечно-інформаційних систем (корпоративної каталогізації і поточної національної бібліографії) для України і НБУВ доцільнішим вважається другий з них. Можливе джерело фінансування - благодійні фонди.

3. Має сенс подати пропозицію про включення до переліку «Завдань Національної програми інформатизації», які переглядаються і затверджуються щорічно, проект, аналогічний російсь-

кому проекту «Публічних центрів правової інформації».

4. Слід констатувати: матеріали конференції підтверджують правильність вибору в Україні форматного й лінгвістичного забезпечення автоматизованих інформаційних систем бібліотек.

5. Найбільше непокоїть відсутність в Україні національних програмних продуктів для інформатизації бібліотек і лоббіювання певними зацікавленими структурами зарубіжних розробок. Відставання України в цьому напрямі може бути ліквідоване в досить стислий строк за умов залучення до відповідних робіт фахівців зовнішніх організацій (зокрема, Відділення інформатики НАН України).

Леонід Костенко,
к.т.н.,

керівник Центру бібліотечно-інформаційних технологій НБУВ,
Анатолій Чекмарьов,
к.е.н.,

заступник генерального
директора НБУВ
з наукової роботи